

Wim Daniëls

*Groeten
uit
Brabant*

Een ontdekkingsreis

2013

UITGEVERIJ

THOMAS RAP

Inleiding

‘Brabantsmartsolutions’ is een website die buitenlandse ondernemers en studenten informeert over Brabant. Dat gebeurt in het Engels. De eerste vaststelling op de site is deze: ‘Brabant’s residents are not average Dutch people.’

Zo. Ik had er altijd al een vermoeden van, ik ben tenslotte zelf een Brabander, maar hier staat het gewoon: de inwoners van Brabant zijn geen gemiddelde Nederlanders. Ik wist het eigenlijk wel, maar ik heb er nooit echt de vinger achter kunnen krijgen. Maar nu is het bevestigd en ga ik ook nog te weten komen waarom het zo is.

‘They know that fun and success are not mutually exclusive!’

Daar hebben we het eerste uitroepteken te pakken.

Brabanders weten dat plezier en succes elkaar niet uitsluiten! In andere provincies snappen ze dat niet. Succes hebben en ook nog plezier, dat is onmogelijk, denken ze in Zwolle, Beetsterzwaag, Stadskanaal, Den

Helder en zelfs in Maastricht, waar ze plezier toch zo ongeveer hebben uitgevonden. Maar nee, dat snappen ze alleen in Brabant, dat succes en plezier heel goed samen kunnen gaan.

‘In Brabant, people are aware that the hard and soft sides of life reinforce each other. You can get more done, if you enjoy what you are doing. Pleasure is not a reward for success. Instead, pleasure leads to an increased level of success!’

Opnieuw een uitroep teken. Want die buitenlandse ondernemers en studenten zouden het anders misschien niet geloven. Dus dat de zachte kant van het leven in Brabant niet op gespannen voet staat met het succes dat de provincie heeft, maar er deels juist verantwoordelijk voor is. Daar komt het op neer. In andere provincies is iets dergelijks niet mogelijk. Daar krijgt de zachte kant geen kans. Het heeft natuurlijk allemaal met het calvinisme te maken waar al die andere provincies nog altijd onder gebukt gaan, behalve in Limburg uiteraard, maar daar hebben ze om andere redenen waarschijnlijk nooit lekker in hun vel gezeten. Alleen wij Brabanders zitten lekker in ons vel. Wij zijn anders. We leggen onze ziel bloot of laten anderen even uithuilen en geven hun een aai over de bol. En ze mogen ook nog blijven slapen als ze dat willen en de volgende dag mee-eten en ze hoeven sowieso nooit meer aan de voordeur aan te bellen, want Brabanders komen achterom.

‘Every Brabant inhabitant shares this attitude.’

Let wel: elke Brabander.

En ik zet voor de zekerheid nog een klemtoonteken op ‘elke’: elke inwoner van Brabant is zo, ook de Brabanders die in de top-10 van list en bedrog staan, de veroordeelde pedofielen, de Bossche voetbalsupporters die oerwoudgeluiden maken als ze een zwarte voetballer zien, de zachtaardige jongens die een argeloze voorbijganger het ziekenhuis in schoppen: ‘Every Brabant inhabitant shares this attitude.’

Jazeker.

‘This quality is the envy of the rest of the Netherlands!’

Hup, nog een uitroepteken, om de buitenlandse ondernemer en student maar duidelijk te maken dat de rest van Nederland stikjaloers is op de wijze waarop wij Brabanders plezier en ernst weten te combineren en er succesvol mee zijn.

Jawel. Hoe doen jullie dat toch, vragen ze zich al decennialang af in Utrecht, Gelderland, Zeeland en de rest van Nederland. Hoe in godsnaam doen jullie dat toch? Hadden wij dat ook maar: dat unieke vermogen van jullie om zacht en hard te combineren. En ik kan het hier wel proberen uit te leggen, nu ik het eenmaal weet, dus uitleggen hoe het zit en hoe we het doen. Maar dat heeft geen zin. Niet-Brabanders kunnen het toch nooit onder de knie krijgen. Het zit er gewoon niet in. Het is alleen ons Brabanders gegeven, het uitverkoren volk, dat – daar zal het uiteindelijk wel op neerkomen – de wereld moet gaan redden van de ondergang. Vestig u als

ondernemer daarom in Brabant of kom hier studeren. Laaf je aan dit volk. En vergeet de uitroeptekens niet mee te brengen! We hebben er hier in Brabant al snel een tekort aan.

Dit boek is het resultaat van de zoektocht naar de uitroeptekens die Brabant verdient of misschien juist ten onrechte claimt. Hoe zie ik zelf Brabant, dat wil zeggen Noord-Brabant, waar ik ben geboren en opgegroeid en waar ik nog altijd woon? In een reeks van schetsen, deels gemaakt op basis van een flink aantal fietstochten door Brabant, probeer ik een beeld te geven van de provincie, de mensen die er wonen en de taal die ze spreken.

De titel van het boek is *Groeten uit Brabant* geworden. En daar had zeker een uitroepteken achter mogen staan, want wij Brabanders groeten wat af. Misschien dat Smartsolutions dat ook nog kan melden aan de buitenlandse ondernemers en studenten: 'They say hoi and hallo a lot of times!'

De straatjutter van Gerwen

Sommige mensen kom je vaker tegen dan anderen. Iemand die ik tot een aantal jaren geleden vaak tegenkwam als ik aan het fietsen was, was een man uit Gerwen (bij Nuenen). Die maakte op zijn fiets één of twee keer per dag een tochtje naar Stiphout en terug; of hij ging van Stiphout naar Lieshout, een stukje langs het kanaal en dan binnendoor weer terug naar Gerwen. Maar ik kwam hem meestal tegen tussen Gerwen en Stiphout als ik vanuit Eindhoven onderweg was naar Aarle-Rixtel, waar mijn moeder toen nog woonde.

Hij had fietstassen achter op zijn fiets en daarnaast nog grote plastic zakken aan zijn stuur hangen. In de fietstassen en in de plastic zakken stopte hij zwerfafval dat hij onderweg oprapte. Dat was zijn bezigheid of misschien meer dan dat, een soort levenstaak. En het moet gezegd: zijn route zag er altijd keurig opgeruimd uit. Vaak zelfs iets té opgeruimd naar mijn oordeel. Dan vond ik het sneu voor de man dat er niks meer op te ruimen viel. Daarom begon ik op een zeker

moment als ik wist dat ik weer die weg van Gerwen naar Stiphout zou nemen, een beetje afval van huis mee te nemen. Dat gooide ik dan op het weggedeelte Gerwen-Stiphout ergens neer. Het was echt met de beste bedoelingen, want zelf ben ik ook een propere man, iemand die ook de neiging heeft afval op te rapen. Maar in dit geval diende ik met het weggooien van afval een hoger doel. En ik gooide het ook niet achteloos weg. Ik zocht naar de meest geschikte plekken. Soms gooide ik zelfs iets in een sloot, waarmee ik de man uit Gerwen wat extra lichaamsbeweging hoopte te bezorgen. Dat leek me goed. En het duurt bovendien wat langer om iets uit een sloot te moeten halen. Dat vond ik ook wel belangrijk, want als afval verzamelen geen levenstaak voor de man was, dan was het toch op z'n minst een manier om de tijd door te komen. En dan is het essentieel om er niet te snel mee klaar te zijn.

Het was nooit veel wat ik weggooide, maar steeds vaker toch wel iets. Meestal papiertjes. En soms schreef ik daar ook iets op omdat ik me kon voorstellen dat de man weleens las wat er geschreven stond op het zwerfafval dat hij oprapte. Ik ging er in ieder geval van uit dat hij kon lezen. Af en toe maakte ik dwaze boodschappenlijstjes: een halve haring, twee pond hagelslag, Poolse kool en meer van dat soort dingen, zodat hij zich daarover kon verwonderen. Poolse kool, Poolse kool? Of ik schreef een diepe gedachte van iemand op, met het doel de afvalman iets mee te geven waarover hij thuis langdurig zou kunnen nadenken.

Eén van die diepe gedachten die ik opschreef, kan ik me nog herinneren: 'Als je later ergens op terugkijkt en je kunt erom lachen, dan kun je er net zo goed meteen al om lachen.' Wie die zin ooit bedacht heeft, weet ik niet zeker; ik dacht de Amerikaanse zangeres Marie Osmond, niet direct een filosofe, maar ze had wel diverse hits, onder meer met 'Paper Roses'.

Ik groette de man altijd, maar hijzelf groette niet of nauwelijks terug. Misschien omdat hij zich nadrukkelijk concentreerde op mogelijk zwerfafval. Hij fietste ook erg langzaam, waarschijnlijk om te voorkomen dat er ook maar één blikje of papiersnippertje aan zijn aandacht zou ontsnappen. Het was niet iemand van de Franse slag, dat was mij van meet af aan wel duidelijk.

Op een dag stond in de krant dat hij dood was. Ik schrok ervan. André van der Maat was zijn naam, vernam ik toen pas. In Gerwen hadden ze hem ooit verkozen tot meest waardevolle dorpsbewoner. Ik denk dat hij er zich ongemakkelijk bij zal hebben gevoeld. 80 jaar oud was hij geworden, een leeftijd die behoorlijk opgeruimd klinkt, beter dan een slordige 79 of 81 jaar. In de overlijdensadvertentie werd hij het milieumanetje genoemd: 'Het milieumenneke is niet meer ...'

Ik vond het jammer dat hij dood was. Ook voor mezelf. Je gaat toch om zulke mensen geven, mensen die je niet kent, maar die wel veelvuldig en op een aangename manier je pad kruisen.

Carnaval in Brabant

Ik zit in de trein. Het is zaterdag, carnavalszaterdag. Vanuit Utrecht, waar ik eerder op de dag naartoe ben gegaan voor het radioprogramma *Spijkers met Koppen*, reis ik terug naar Eindhoven. Schuin voor mij, aan de andere kant van het gangpad, zit een jongen die een cowboypak draagt. Er zijn drie meisjes bij hem, van wie er twee als soldate verkleed zijn; het derde meisje heeft een verpleegstersuniform aan. Een van de soldatenmeisjes heeft een nepmitrailleur bij zich, die een geluid maakt dat een beetje lijkt op het geluid van een echte mitrailleur. De cowboyjongen speelt met een neppistool. Af en toe schiet hij er zogenaamd mee, vooral op de meisjes.

De jongen heeft een tas bij zich, die vol zit met flessen sterkedrank. Tijdens de rit van Utrecht naar Eindhoven drinken ze met z'n vieren een fles Bacardi op. De jongen heeft sinds november een vriendin, hoor ik, maar die is er nu niet bij. Waarom niet, wordt me niet duidelijk. De jongen is in het dagelijks leven beroeps-

militair. Hij volgt een opleiding in Assen. Hij vindt er niks aan tussen al die saaie Friezen, zegt hij. Eerst zat hij in Brabant, in Oirschot; daar was het een stuk gezelliger. Aan het einde van het jaar moet hij drie maanden naar Afghanistan.

‘Heftig!’, zegt een van de meisjes.

De jongen schiet een paar keer met zijn neppistool in de richting van de andere coupé.

‘Ho, hé!’, zegt hetzelfde meisje.

‘Ja, maar dat ga ik daar wel doen’, zegt de jongen, ‘daarvoor ga je er toch naartoe.’

Na Afghanistan moet hij waarschijnlijk naar Afrika, vertelt hij.

‘En dan zeker naar Syrië’, vraagt het verpleegstersmeisje, ‘en naar Palestina?’

‘Een atoombom erop’, zegt de jongen, ‘dat zou het beste zijn, dan is het in één keer klaar.’

Het verpleegstersmeisje beaamt het.

Het gesprek gaat naadloos over op de vriend van een van de meisjes. Die vriend is er ook niet bij. Opnieuw hoor ik niet waarom dat zo is. Het meisje dat verkering met de afwezige jongen heeft, vindt het wel wennen met haar vriend. Eerst had ze altijd van die verkeerde jongens, maar deze is heel anders. Echt wennen, zegt ze.

‘Weet je dat 40 procent van de Brabanders vreemdgaat met carnaval?’, zegt de cowboy. Hij herhaalt het nog een keer: 40 procent. En hij begint aan een herschikking van de flessen in zijn tas. Het zijn er een

stuk of 12, maar ik heb inmiddels begrepen dat het voor twee dagen is. De vriendengroep blijft vannacht ergens in Eindhoven slapen; morgen gaan ze pas weer terug.

Het gesprek komt op tanks. Een van de meisjes heeft er vanuit het niets een vraag over gesteld: hoe het zit met de tanks in het leger? De jongen zegt dat het leger geen tanks meer heeft. Ze zijn allemaal verkocht.

‘Waarvoor?’, vraagt het meisje.

‘Voor geld natuurlijk’, zegt de jongen.

‘Maar je hebt toch nog wel vliegtuigen en helikopters?’, wil het meisje weten.

‘Ja, dat wel’, zegt de jongen, ‘maar dat is de luchtmacht.’ Daar hoort hijzelf niet bij. Hij zit bij de landmacht. ‘Die luchtmacht dat zijn allemaal homo’s, net als de marechaussee. Dat is bij ons heel anders.’

Kort voordat we het station van Eindhoven binnenrijden, passeren we het PSV-stadion. De jongen maakt de meisjes erop attent en begint met zijn neppistool op het stadion te schieten. Het meisje met de mitrailleur doet ook mee. ‘Ik ben voor Ajax’, zegt de jongen, terwijl hij blijft schieten.

‘Weet je zeker dat 40 procent van de Brabanders vreemdgaat met carnaval?’, vraagt het meisje dat haar vriend niet bij zich heeft. Ze lijkt het percentage aan de hoge kant te vinden. En het is alsof ze een inschatting maakt van het gevaar dat ze nu loopt.

‘40 procent of meer’, zegt de jongen beslist, ‘het zijn Brabanders, hè, die houden van gezelligheid.’

Op het kerkhof

Ik fiets in de richting van Bergeijk als ik op een bord de plaatsnamen Riethoven en Westerhoven zie staan. Ik moet direct aan Ruud Groen denken, een journalist die ik goed gekend heb. Hij werkte jarenlang bij het *Eindhovens Dagblad*, waar hij een veelgelezen columnist was. Ik heb nog gesproken op z'n begrafenis in de kerk. Maar was dat nu in Westerhoven of in Riethoven? Ik weet het niet meer zeker. Ik besluit dat ik de vrouw van Ruud wil opzoeken. Ik neem de afslag naar Riethoven. Het is een mooie weg erheen. Het dorp ligt behoorlijk afgelegen. Ik passeer een boerderij waarvan het dak aan één kant volledig bedekt is met zonnepanelen. In Riethoven zie ik dat er een splinternieuwe kiosk op het dorpsplein staat, met een rieten dak. Iets verderop staat de kerk met daarachter het kerkhof. Ik meen het te herkennen. Ik besluit even op het kerkhof te gaan kijken. Het is een klein kerkhof en ik vind inderdaad al snel het graf van Ruud. 21-4-2007 was de sterfdatum. De geboortedatum was 5-2-1938, in 's-Gravenhage. Nu

zie ik ook dat ik nog een bijdrage heb geleverd aan de grafsteen met de woorden 'levenslust en stervensmoed', die uit een prachtig gedicht van de negentiende-eeuwse dichter De Génestet (1829-1861) komen:

Levenslust

*Levenslust is 't ware leven,
Is het liefelijkste goed,
Dat de lachende aard kan geven
Van haar weelde en overvloed.
't Is geen trek der dwaze zinnen
't Jonge leven te beminnen:
Levenslust is levenskracht;
Levenslust is vroolijk strijden,
Hopend en geduldig lijden –
Is een kinderlijk verblijden,
Dat den Hemel tegenlacht.*

*Maar om 't leven wel te smaken,
Dient daar nog een hooger gloed
In de vrome borst te blaken:
Vaste, kalme stervensmoed!
Wie geen moed heeft om te sterven,
Zal den moed tot leven derven:
Steeds gaapt de afgrond aan zijn voet.
Om langs rozen mij te leiden,
Om mijn leger zacht te spreiden,
Als dit minnend hart moet scheiden,*

*Geef o God! geef mij die beiden:
Levenslust en stervensmoed.*

Ik heb het gedicht destijds toegestuurd aan de weduwe van Ruud, toen ze me vroeg om een paar mooie woorden voor op de grafsteen. Dat zijn dus ‘Levenslust en stervensmoed’ geworden. Ze zijn in de grafsteen gegraveerd, samen met een schrijfveer die uit een inktpot steekt. Ruud Groen was dus een journalist of wellicht meer een schrijver dan een journalist, iemand met een goed oog voor details. Ik weet nog dat ik een keer met hem naar een terras was gegaan in de plaats waar hij aan het einde van zijn leven werd verpleegd. Hij sprak niet meer veel en er was vanaf het terras ook niet veel te zien. Toch zei hij opeens: ‘Een wonderlijk schouwspel.’

Ik loop naar een vrouw die ook op het kerkhof is en vraag of zij weet waar de vrouw van Ruud Groen woont. Ik was er wel ooit, maar de weg ernaartoe zou ik niet meer weten. De vrouw legt me uit hoe ik moet fietsen. Het is niet ver. Ik vraag haar of ze het graf van haar ouders aan het verzorgen is. Dat blijkt het geval te zijn. Haar vader is al bijna 40 jaar dood en haar moeder ruim 25 jaar. Haar vader stierf aan een hartaanval en haar moeder aan kanker. ‘Er is niks tegen te beginnen’, zegt ze. Ze komt nog bijna dagelijks op het kerkhof.

Mijn eigen ouders zijn gecremeerd. Maar ik zou – als er nog een graf was geweest – geen geregelde grafbezoeker zijn, denk ik, al heb ik wel een tijdlang voor een graf gezorgd dat ik zelf nog ooit groef. Het was

van twee buurvrouwen van me, zusjes van elkaar. Het waren aparte, eenvoudige, onwetende buurvrouwen, die wel wat hulp konden gebruiken in de boze wereld, waarin nogal wat aasgieren rondvlogen, zoals de plaatselijke huisarts, die hun huis en ook mijn huis, dat ik van de vrouwen huurde, plus alle grond erbij (een heel grote tuin) voor nog geen 4000 gulden op oneerbare wijze op zijn eigen naam wist te zetten.

Eerst ging de ene buurvrouw dood, een paar jaar later de andere. Ze hadden met mij de afspraak gemaakt dat ik er hoe dan ook voor zou zorgen dat ze samen in één graf zouden komen te liggen, het graf waarin ook al hun ouders lagen. Maar toen de laatstovergebleven zus doodging, bleek dat de eerstgestorven zus een paar jaar daarvoor te hoog was gelegd; dus niet diep genoeg in de grond. De ander kon er niet bij. Een raar verhaal, dat ik van de plaatselijke pastoor te horen kreeg. Mij leek dat de doodgraver alles wat er nog restte van de eerstgestorven zus toch wel een halve meter lager kon leggen, maar dat bleek hij niet te willen doen. Hij vond het te eng. Dat zou je van een doodgraver niet verwachten. Of ik het dan zelf mocht doen, vroeg ik de pastoor. Nee, nee, nee. Nou, ja, misschien wel, maar dan moest er toestemming komen van de burgemeester. Die bleek in de trein te zitten. En we spreken hier over een tijd dat er nog geen mobiele telefoon bestond. Wat dan te doen? De commissaris van de koningin bellen was een volgende optie, meende de pastoor. Dat deed ik en die kreeg ik warempel snel te

pakken en die was ook nog vlot van begrip en bovendien welwillend. Onder toezicht van de koster en van iemand van de gemeente zou ik het mogen doen, op een tijdstip dat het kerkhof gesloten was. Ik 's avonds aan de slag, samen met een broer en een goede kennis. Het was november en enorm mistig. De kerkklokken luidden, want de avondwake voor de buurvrouw begon. Ik zal de handelingen die ik die avond verrichtte hier verder niet noteren, maar het komt erop neer dat ik een vroegere buurvrouw een halve meter lager in de grond heb gelegd en ruimte heb gemaakt voor haar zus, die de volgende dag moest worden begraven. Ik heb er een tijdlang slecht van geslapen.

Maar op het kerkhof in Riethoven tref ik dus een vrouw die al 40 jaar vrijwel dagelijks voor het graf van haar vader zorgt, waarin al 25 jaar ook haar moeder ligt. Toewijding heet dat.

Als ik even later bij het huis ben van de vrouw van Ruud Groen, blijkt ze niet thuis te zijn. Ik laat een briefje achter en fiets verder. Even verderop stap ik alweer af, want ik zie een koe in de wei die merkwaardig hoog op haar achterpoten staat, alsof ze hakken draagt. In Museum Van Lien in het West-Brabantse Fijnaart hangt een prachtig schilderij van een heel bijzondere koe, geschilderd door Bernard de Wolff. Die koe heeft net een boekje gelezen en herkauwt de inhoud ervan onder een spectaculair wolkendek. Maar deze koe, hier in de echte wei, mag er ook zijn. Een showgirl. Ik maak het zakje boterhammen open dat ik bij me heb en eet

een boterham op terwijl ik blijf kijken naar de koe op hoge hakken. Ja, inderdaad, Ruud Groen had gelijk, het is een wonderlijk schouwspel, altijd.